

Taula de marqueteria de fustes i os amb tenidors de ferro

La taula amb tenidors de ferro és un dels models més típics del Renaixement espanyol, juntament amb les de refectori, les de faldons amb calaixos i les vestides.

Text: Keka Gil Leyva , restauradora de moble antic

Les taules més comunes d'aquest tipus eren les elaborades amb un gran taulell de fusta massissa de noguera, sobre unes potes inclinades i unides amb dues peces de ferro creuades en forma de X, anomenats tenidors, cargolats a la part inferior de la taula. La utilització, entre altres materials, de l'os o de les fustes exòtiques atorguen una riquesa cromàtica molt interessant, com és el cas d'aquest exemplar elaborat al segle XIX i de tosca factura.

Descripció

Taula rectangular de fusta de pi i xapada amb una marqueteria de fusta ebenitzada, noguera, os i filets de boix. El taulell format

zada rivetada amb un filet de boix conté en el seu interior un motiu geomètric en forma d'estel de quatre puntes. Al mig d'aquest estel apareix una decoració elaborada amb marqueteria de fusta ebenitzada sobre un fons d'os, que representa un motiu vegetal d'un estil molt naïf que recorda un cactus. En cada cantonada del taulell hi ha un joc de dues figures geomètriques romboïdes, que toquen amb un dels seus vèrtexs, fetes amb fullola de noguera, emmarcades amb fullola ebenitzada i rivetades amb filets de boix. A la meitat dels quatre costats del taulell podem veure quatre decoracions elaborades amb fullola ebenitzada en forma d'ocell amb plantes sobre un fons de làmina d'os i rivetat per un filet de boix, d'estil molt naïf. Les quatre decoracions són diferents i tenen petites incisions semblants a les plomes de les aus. El cantell del massís del taulell també està xapat amb fullola de noguera.

Patologies

La taula va estar emmagatzemada a l'exterior, sense cap protecció i sotmesa a les inclemències del temps. Presentava les següents patologies:

Al taulell:

- Acumulació de pols i brutícia
- Taques d'humitat
- Corbament no gaire pronunciat
- Esquerda a la junta dels taulons
- Pèrdua de quatre peces massisses de la motllura del perímetre
- Pèrdua d'alguns filets de boix
- Algunes pèrdues de fullola ebenitzada, de noguera i làmines d'os
- Descohesió de la fullola de noguera i fusta ebenitzada en algunes zones
- Esquerdes en diferents fulloles coincidint amb la unió dels taulons
- Pèrdua generalitzada de la capa de vernís

- Clivell del vernís
- Minvat general de la marqueteria
- Cops i erosions

A les potes:

- Acumulació de pols i brutícia
- Atac puntual actiu de xilòfags
- Pèrdua puntual de l'ebenitzat
- Cops i Erosions

Als tenidors de ferro:

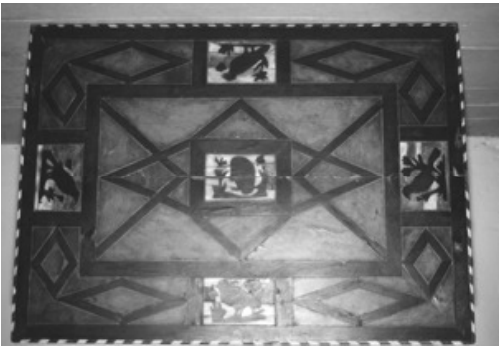
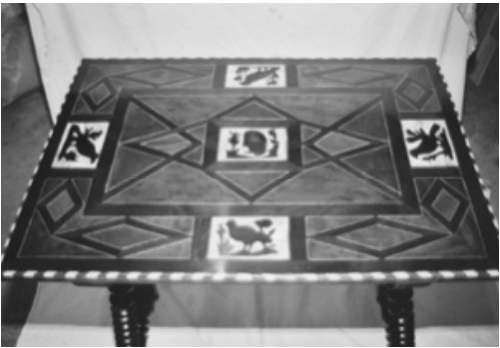
- Acumulació de pols i brutícia

Procés de restauració

En primer lloc es va dur a terme una neteja mecànica superficial de la peça amb paletina i aspirador per eliminar la pols i la brutícia de les esquerdes i els orificis. Tenint en compte el mal estat de la marqueteria del taulell i el risc de despreniment d'algunes de les fulloles, abans d'iniciar qualsevol tipus d'intervenció es van tornar a encolar les zones que presentaven una descohesió important. Per això es va optar per aplicar humitat a la fullola i injectar-hi cola orgànica. Aplicant calor amb una planxa i amb el premsat posterior es va aconseguir adherir la marqueteria al sobre de la taula. La marqueteria d'os que estava descohesionada però en bon estat es va aixecar amb l'ajuda d'espàtules. Les restes de cola original es van eliminar amb aigua calenta i es va tornar a encolar el sobre amb cola de peix. Aquest tipus de cola és la més apropiada per encolar fusta amb altres materials com l'os, el carei o el metall pel seu poder de penetració i la seva elasticitat. Un cop consolidada la marqueteria i sense risc ja de possibles desprendiments, es

va començar el muntatge de les potes i els tenidors.

La desinsectació curativa i preventiva de les potes es va fer amb el sistema d'injecció i impregnació d'un producte específic (Xylazel®). Tot seguit es van introduir en compartiments estancs de material inert (plàstic) durant un període de quinze dies. Aquesta operació es va fer dos cops. Per tal de resoldre les esquerdes dels taulons que formaven el sobre i valorant el mal estat de la marqueteria, es va desestimar la possibilitat d'aixecar-la tota i encolar les fustes. Es va optar per injectar cola orgànica dins l'esquerda i pressionar amb serjants tot el conjunt, reintegrant les pèrdues de matèria amb fusta de balsa encolada. D'aquesta manera la fusta va cedir i es va corregir el moviment de la fusta. Per tal de reforçar la unió a la part inferior del taulell, es van encastar i encolar amb acetat de polivinil dues cues d'orenella a mitja mossa elaborades amb fusta de pi. Un cop consolidada la peça a nivell estructural es va procedir a l'eliminació del vernís del sobre. Aquest procés es va dur a terme amb clorur de metilè, utilitzant llana d'alumini fina per enretirar-lo i alcohol per acabar d'eliminar les restes del producte. Amb el decapatge es van eliminar també les taques d'humitat superficials. Es van sanear les marqueteries de fusta ebenitzada deteriorada i es van substi-

Abans del procés de restauració i un cop finalitzat el treball

Quadre de materials utilitzats en el procés de restauració

NETEJA	Eliminació de vernís del sobre	Clorur de metilè Alcohol etanol
	Recuperació vernís potes	Popota
	Neteja de tenidors i claus de forja de ferro	Llaneta d'alumini de 000
DESINSECTACIÓ		Xylazel®
INTEGRACIÓ DE MARQUETERIA I APLICACIONS	Per reintegrar fulloles ebenitzades	Xapa de sicòmor
	Per reintegrar filets de boix	Filets de boix
	Per reintegrar làmines i peces d'os de la motllura	Os de tibia de vedella
	Per reintegrar fulloles de noguera	Xapes de noguera
INTEGRACIONS DE FUSTA	Per realitzar cues d'orenella	Fusta de pi
	Per omplir esquerdas central sobre	Fusta de balsa
COLES	Per encolar fullola i peces massisses d'os	Cola de peix
	Per cohesionar fulloles de fusta originals	Cola animal
	Per encolar la reintegració de fulloles	Cola vinílica
	Per encolar esquerdas sobre	Cola animal
	Per encolar peces de la motllura	Cola vinílica
	Per encolar cues d'orenella	Cola vinílica
PER AFINAR SUPERFÍCIE	De fusta	Paper de vidre de 220 i 320
	De vernís	Llaneta d'alumini de 0000
TINTS	Per ebenitzar fullola	Tint d'anilina a l'alcohol (negre + marró Bismarck)
	Per reintegrar pèrdues de color en potes	Tint d'anilina a l'aigua (negre + marró Bismarck)
VERNISSOS	Per envernissar sobre	Goma laca descerada
	Per envernissar potes	Goma laca tenyida amb anilines a l'alcohol (negre + marró Bismarck)
PROTECCIÓ DE FERROS		Àcid tànnic dissolt al 3% en alcohol etanol
ACABAT FINAL	Per al sobre	Cera incolora
	Per a les potes	Cera fosca color noguera
	Per reomplir orificis atac de xilòfags	Barretes de fusta dura

tuir per fullola de sicòmor ebenitzada intentant seguint el sistema original. Es va optar per utilitzar aquesta fusta per similitud en els porus i les vetes.

Les reintegracions de filets de boix i fusta de noguera de la marqueteria es van fer amb les mateixes fustes i es van encolar amb acetat de polivinil.

El criteri tècnic que es va seguir per utilitzar l'acetat de polivinil en el procés és degut al seu poder adhesiu, la seva estabilitat i reversibilitat, i sobretot pel marge en el temps d'assecatge de manipulació de les peces i per la facilitat en l'aplicació.

La reconstrucció del fons de les decoracions d'ocells i plantes es va realitzar amb os de vedella. Es va tractar de seguir el sistema original: es van escollir ossos de la tibia, es van bullir i es van tallar a làmines molt fines amb la serra cinta. Es va calcar el dibuix, es va tallar amb serra de vogir i es va encolar al sobre amb cola de peix. Aquest os es va utilitzar també per fer les petites peces massisses de la motllura del sobre. Un cop finalitzat el procés de reintegra-

ció de la marqueteria, es va polir la superfície amb paper de vidre del número 220 i posteriorment amb 320, esquivant al màxim les aplicacions d'os original per no alterar-ne la patina groguenca característica d'aquest material.

Posteriorment es van ebenitzar algunes decoracions amb tints d'anilina a l'aigua (negre i marró Bismarck) amb la intenció d'igualar les tonalitats.

Per protegir el cromatisme creat per la marqueteria d'os, de fullola ebenitzada i de noguera, i abans d'aplicar l'acabat final, es va decidir utilitzar un vernís incolor, en aquest cas goma laca descerada, que crea una pel·lícula de protecció i tanca els porus. Les primeres capes es van aplicar amb paletina i les darreres amb monyeca; un cop sec el vernís es va setinar amb llaneta d'alumini de 0000.

Aleshores es va procedir a la recuperació del vernís de les potes, ja que no estava gaire deteriorat. Es va utilitzar un netejador de fusta (popota) aplicat amb caps de cotó. Les pèrdues puntuals de l'ebenitzat

es van reintegrar amb tints d'anilina a l'aigua (negre i marró). Un cop finalitzada la neteja de les potes i amb la intenció d'igualar el color, es van envernissar amb goma laca tenyida amb anilines a alcohol (negre) aplicat amb caps de cotó.

Els tenidors i cargols de ferro forjat es van netejar amb llaneta d'alumini de 000 i es va aplicar àcid tànnic dissolt al 3% amb alcohol etanol (inhibidor de l'oxidació) aplicat amb paletina.

Un cop envernissat tot el conjunt i setinat amb llaneta d'alumini de 0000, es va procedir al muntatge. Es van cargolar les potes amb cargols d'acer inoxidable als travessers inferiors i aquests a la part inferior del taulell. Els tenidors es van unir amb els cargols de forja originals.

L'últim pas del procés de restauració va ser aplicar l'acabat final. Es va encerar el conjunt amb cera incolora pel sobre i cera fosca (color noguera) a les potes. Els orificis de l'atac dels xilòfags es van omplir amb ceres dures del mateix color. L'abrillantament final es va dur a terme amb un drap de cotó.

El procés

Detalls del sobre de marqueteria en el seu estat inicial, durant el procés de restauració i en l'acabat final

Detall del procés d'obtenció del dibuix de les peces de fullola

Procés del premsat de les fulloles